

په نا به خوا له دوستی دوژمن

سهرونوسهر: م / عبداللطيف أحمد مصطفى
 نيمام وخه طبيبی مرکز هوتی گه وره ی چوارقورنه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:

ئه بو هوره يره (رهزای خواى لى بىټ) ده فـه رمويټ: يه كيك له دوعاو پارانه وهو داواكار يه كانى پيغه مبهـر ﷺ له خواى په روه ردگار بريټى بو له م دوعايه:
 (اللهم إني أعوذ بك من جار السوء، ومن زوج تُشَيَّبِي قبل المشيب، ومن ولد يكون عليّ ربّاً - وفي رواية (وبالآل)-، ومن مال يكون عليّ عذاباً، ومن خليل مآكر عينه تراني وقلبه يرعاني، إن رأى حسنة دفنهما، وإذا رأى سيئة أذاعها)^(۱).

له م حه ديسه دا پيغه مبهـرى خوا ﷺ په ناى به خوا گرتووه له پينچ شت، كه هه موويان له مروفـه نزيكن به به رده وامى، وه نزيكيان وپابهـند بوونيان به مروفـه وه ترسناكى گه وره دروست دهكات بو سهر ئه و موسلمان، چونكه نه گهـر دوژمنيكي دور بوونايه، ئه وه تا راده يه كه موسلمان له ئيسراحه تدا ده بوو، چونكه به رده وام دوژمنه كه ي به رامبهـرى نه ده بوو، به لام ئه م پينچ دوژمنه له دوژمنى دهره كى زيانيان زياتره، له بهر دوو هو:

۱- به رده وام له گه لت دان.

۲- وا دهرناكه ون كه دوژمن بن، به لكو به دوست وخوشه ويست وسوود به خش دهرده كه ون وخونيشان دهره ون مروفـيش دلـى پنيان خوشه وخو پاريزيان لى ناكات وووريا نابيټ له شهـريان. له به رئه وه ده كه ويټه داويانه وه زهرهـرى زورى پى ده گات له وانه وه بى ئه وه ي هه ستيش به خو ي بكات و دوژمنيكي ديارو ئاشكراش ببينيټ!!!.

ئه م پينچ دوژمنه ش كه پيغه مبهـر ﷺ داواى له خواى گه وره كردووه په ناى بدات ليسان و بياريزيټ له شهـريان ئه مانه ن:

(۱) (أخرجه الطبراني في: الدعاء: ۴۵۵/۳)، وصححه الشيخ الألباني في (سلسلة الأحاديث الصحيحة: ۳۱۳۷).

یه که م: دراوسی خراب

دراوسی یان مالی به مالله که ته وه یه، یان به رامبه ریته تی“ له بهر ئه وه ئاگای له هه لسوکه وتی رۆژانه ت هیه و ئاگاداری تایبه تیه کانی خیزانیشته و، باش و خراب ده بینیت. جا که دراوسی یه کی باش بوو، ئه و له بهر خاتری خوا ئامۆژگاریت ده کات که واز بهینیت له خراپه و بهرده وام بیت له سه ر چاکه، وه به ریزو دل سوژانه وه ئامۆژگاریه که ی پیشکه ش ده کات، وه که خه له لو که مو کور تیه کیشی بینی، عه یبه ت ده پوشیت و لای که س باسی خراپه ت ناکات، به لام په نا به خوا که خراب بوو، ئه وه ده چیته که مینه وه لیت و به زه ره بین ده گه ریت به دوا ی هه له کانتاندا، و په رده راده مالی له سه ر هه موو عه یب و تایبه تیه کانی خیزانت. وه شتی بچووکت لی گه وره ده کات و به خراب باست ده کات و هه سوودیت پی ده بات و کی شه ت بۆ زیاد ده کات، نه ک حه لی بکات.

وه ئه م ئاگادار بوونی دراوسی شه شت به ناو مالی به رده وامه به دریزای ته مه ن، بۆیه موسلمان زۆر ئازار ده بینیت به ده ست ئه م دراوسی خراپه، خوا بمانپاریزیت له دراوسی خراب.

دووه م: هاوسه ریکی خراب که پیرت بکات، پیش ته مه نی پیره تیت! ئه م هاوسه ره (ان حضرت آذتک، وان غبت عنها خانتک فی نفسها ومالک)^(٢).

واته سیفه تی ئه م هاوسه ره وایه که کاتی: لای ئه ویت له مالله وه بیزارت ده کات و ئازارت ده دات و دلخۆش نابیت پی، رووگه شو قسه خۆش نیه له گه لت، به لکو خوین تاله و ره زا گرانه وه هه لسوکه وتی ناشرینه له گه لت، وه ئه گه ر دووریش که وتیته وه لی و له به رچاوی نه بوویت و له مال چوویته ده ر، یان ئه و له لات نه بوو، ئه وه خیانه ت لی ده کات له مالله که ت و له شه خسی خۆشیدا، واته ته قوا ی خوا ناکات و به شه رم و حه یا نیه، به لکو له گه ل پیوا ی بیگانه (نا مه حره م) داده نیشیت به ته نهاو خوی ناپاریزیت له حه رام، ئه وه ش خیانه ته له تۆی ده کات.

وه خیانه ت کردنیشی له مالله که ت ئه وه یه که ناپاریزیت و ده ست بلاوی تیدا ده کات و له شتی حه رامدا سه رفی ده کات، یان وا فشار ده خاته سه ر میرده که ی که پاره که ی سه رف بکات له شتی زیان به خش و حه رام، وه ک کرینی جلی مؤدیل و به ره لایی، وه سه ته لایت و مه سائیلی تر که بی شه رعی و بی شه رمی له ناو خیزاندا بلاو ده کاته وه.

وه له لایه کی تریشه وه ریگری پیوا هه که یه تی که به شی له مالله که ی سه رف بکات له ریگه ی خیرو چاکه دا، وه هه روه ها ناهیلیت پیوا هه که ی پشو و بدات و ئیسراحت بکات، به لکو

(٢) (الزهد لحناد السري: ١٠/٤).

ناچاری دهکات بهردهوام ماندوو بیت و بگه پیت و ههوللی پاره پهیداکردن بدات، ئەگەر به ههرا میس بیت بۆئوهی پیداو یستیهکانی مۆدیلی تازهی پی بۆ دابین بکات. بهم شیوهیه ئەم پیاوه به هیلاک دهچیت و سهری سپی ده بیت له داخی ئەم ژنه خراپه که شهوو روژ له گه لیه تی به درێژایی ته مهن، وه له ناخۆشیو ماندوو بوون و خهفته و دهرده سهری زیاتری لی نابینیت.

که واته پیویسته موسلمان په نا بگریت به خوا له م جوړه ژنانه، وه ههروهها که ههستی کرد ژنه که لی له م جوړانهیه و نامۆژگاری دادی نادات، با خۆی رزگار بکات لی و ته لاتی بدات. وه له هه دیسی پیغه مبهردا ﷺ هاتوو، که دراوسی ی باش و هاوسهری باش هۆی به خته وهری موسلمانه.

وه دراوسی خراپ و هاوسهری خراپیش هۆی به دبه ختی و ژیان تالی و ناخۆشحالی مرقفه

سییه م :- مندالی خراپ که ده بیته گوره به سه ر باوک و دایکیه وه .

ئەم جوړه منداله ئەوهیه که له بچوکیه وه باوک و دایکی په روه رده یان نه کردوو به په روه رده یه کی موسلمانانه و به په وشتانه، به لکو به په لایان کردوو و چ شتیکی کرد بیت له خراپه ریبان لی نه گرتوو و سه رزه نشتیان نه کردوو له سهری، وه چ ئاره زویه کی هه بوو بیت یه کسه ر بۆیان دابین کردوو .

باوک که کی به کریکاری و بگره به هه رامیش پاره ی بۆ پهیدا کردوو بۆئوهی چ هه زیکی ههیه بۆی بهینیته دی له جل و بهرگ و له مۆبایل و له سه یاره و له چونه سه فره و چونه دهر وهی وولات، بهم شیوهیه مندالیکی خوانه ناس و په وشت نه ناس و هه له شه و بی شه رمی لی دروست بوو که چی هه ز لی بیت ده بیت بیکات ئەگەر هه رامیش بیت، وه مزگه وت ناناسیت و ریز له گه وره ی خۆی ناگریت، وه نه ترسی خوی ههیه و نه ترسی دایک و باوک، وه شه رم له کهس ناکات و بی ئابروه و کیشه ی زۆر دروست دهکات بۆ باوکی، وه بی ریزه له گه لی و دهنگی به سه ردا به رز دهکاته وه وقسه ی ناشرینیشی پی ده لیت، وه له وانیه بگاته لیدانیشی په نا به خوا .

وهوا مامه له دهکات له گه ل دایک و باوک که ئەو گه وره یان بیت و ئەوانیش عه بدی ئەو بن، ئەم جوړه مندالانه نه له بچوکیدا ئیسراحت بوون بۆ دایک و باوکیان نه له گه وره ییش، به لکو هۆی نارپه حه تی و ئازارن بۆ باوکیان به به رده وامی .

وه ئەم جوړه مندال و هاوسه رانه دوژمنن هه روه ک خوی په روه ردار موسلمانانی لی

ئاگادار کردونه ته وه که ده فه رموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ﴾

[التغابن: ۱۴] .

واته: ئەى ئەوانەى بپرواتان هیناوه، بەپراستی لەهاوسەرەکانتان و مندالەکانتاندا هەیانە دوژمنە بوئێوه کەوابوو وریابن لییان چونکە ئازارتان دەدەن بى ئەوهى هەست بکەن .

- وریابن گوێرایەلیان نەکەن لەهشتى بى شهرعیدا .
 - وریابن پێگەیان نەدەن لەکارێکدا کەخوا پێى ناخۆشه .
 - وریابن خۆشه‌ویستی وپازى بوونى ئەوان نەخەنە پێش خۆشه‌ویستی خوای گەوره‌وه، وه‌پازى بوونى ئەوان نەخەنە پێش پازى بوونى خوای گەوره .
- باترسی خوا گەوره‌تر بێت لەدلتاندا لەسۆز بوئەوان، چونکە ئەوانە لەعه‌زابى خوا پزگارت ناکەن، بەلکو پێویستە پزگاریان بیت بەهەموو توانایه‌کت لەخرابه، چونکە ئەگەر پزگاریان بیت ئەوه ئەوانیش و تۆش قازانج دەکەن لەدونیایا و لەدوا پزۆیش، بەلام کەوا نەبوت ئەوه دەبن بە بەلا بەسەرته‌وه و تۆش توشى عەزاب دەبیت بەدەستیانه‌وه لەدونیایا قیامەت .

خوای گەوره دەفه‌مویت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحریم: ٦]

واته: ئەى بپرواداران خۆتان و کەس و کارتەن و خیزان و مندالتان پپاریزن لەئاگرێک کەسوتەمەنیه‌کەى خەلک و بەرده . پەنا بەخوا .

کەواته هاوسەر و مندالەکانت لەئەستۆى تۆدان واپەرودەیان بکەیت کەلەدونیایا ئیسراحتە بکەى لەدەستیان و لەدوا پزۆیش بیان پاریزیت لەئاگر . کەوابوو وریابە وه‌هەولده تۆکاریگەرى باشت لەسەریان هەبیت نەک ئەوان کاریگەرى خراپیان ببى لەسەرتۆ . چوارەم: (ومن مال یكون علی عذابا) واته: پەنا بەتۆ خوایه لە مال و سامانیک کە ببیتە عەزاب بەسەر مه‌وه .

بەلئى مالئى باش و حەلال خۆشه بو موسلمانى چاک، چونکە بەحەلالئى و بەیارمەتى خوا پەیدای کردوه، وه لەپزگای باشیش سەرفى دەکات .

بەلام ئەو مالەى کە بە حەرام و درۆو فیل پەیدا دەکریت، وه لەخرابه‌یشدا سەرف دەکریت، ئەوه ئەو مالە مایه‌ى ئیسراحت نیه بو خواوه‌نەکەى، بەلکو پەیدا کردنەکەى عەزاب و ماندوبوونەوه لە دەست چونەکەشى خەم و خەفەته و دوا پزۆیشى موخاسەبه‌وه عەزابە .

خوای گەوره دەفه‌رمویت:

﴿وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ [التوبة: ٨٥] .

واته: ئەى (محمد) ﷺ مال و مندالئى بى باوه‌رانت بەلاوه سەیرنەبیت کە پیمان بەخشیون، ئەوه خوای پەرودەرگار دەیه‌ویت عەزابیان بەو مال و مندالانەیان لە دنیا، چونکە دلئان لەخەم و خەفەت دایه بەرده‌وام بەهۆى مال و مندالیانه‌وه، وه کە مردیشن

دلیان هر سوتاوه بۆئه و مال و مندالهی که له دوایان جی ده مینیت، وه به کافریش دهمرن و ژیان تالی دنیاو قیامت دهن.

وه ههروهها خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ [الأنفال: ۲۸].

واته: بزنان که مال و مندال کانتان فیتنه ن بۆ ئیوه، واته ئیوهی پی تاقی ده کرینه وه، ئایا خۆشه ویستی مال و مندال ده خه نه پیش خۆش ویستن و پهزا بونی خوا یان به پیچه وانه وه.

﴿وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾

واته: وه خوی په روه ردگار پاداشتی گه وره ی لایه، جا هر که سیك پهزا بوونی خوی گه وره هه لبریزیت به سه ر پهزا بوونی مندال و ده ست که وتنی مال ئه وه پاداشتی زوری ههیه، وه هر که سیكیش وانه بیت ئه وه پاداشتی خوی له ده ست ده چیت و عه زابی توش ده بیت.

وه خوی گه وره فه رمویه تی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ [المنافقون: ۹].

واته: ئه ی ئه وانه ی ئیمانان هیناوه با مال و مندالتان بی ئاگاتان نه که ن له یادی خواو له گوپزایه لی ئه و ده ست گرتن به شه رعه که ی، وه هر که سیك به هوی مال و مندالیه وه بی ئاگابیت له زیکی خوا ئه وه ئه وان ده بنه خه ساره ت مه ندو زه ره رمه ند .

که واته برای موسلمان خۆت په نجه پۆو زه ره رمه ندی دنیاو قیامت مه که به هوی مال و مندالت.

وه خوی گه وره فه رمویه تی:

﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا﴾ [الكهف: ۴۶].

واته: سامان و مال و مندال خۆشی وزینه تی ژیانی دونیان، به لام یه کخوایه رستی و گوپزایه لی و نه نجامدانی کرده وه چاکه کان گه لیك چاکتر و باشترن و پاداشتیان باشتره لای خوی گه وره .

شیخ عبدالرحمن بن ناصر السعدی له راقه ی ئه م ئایه ته دا ده فه رمووی: (ئه وه ی که له دونیادا ههیه دوو جوړه: یه که میان: جوانی و رازاوه یی دونیا یه، که مرۆف له زه تیکی که می لی و ه رده گریت، پاشان بی سود ده پروات و نامینیت، به لکو زۆر جار ههیه که زه ره ر مه ندیش ده بیت له سه ری که ئه ویش مال و مندال و سامانه که یه تی.

دووه میان: که به رده وام ده می نیتته وهو سود به خاوه نه که ی ده گه یه نیت به به رده وامی بریتی یه له کار و کرده وهی چاک).

وه خوا ی گه وره فه رمویه تی:
 ﴿مَنْ لِنَاسٍ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُمْتَشِطَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ
 وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَبَإِ قَلِيلٌ أَوْ كَثِيرٌ مَنْ ذَلِكُمْ الَّذِينَ
 اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَنْزَوُاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ
 بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران: ١٤-١٥].

واته: خو شه ویستی هه واو تاره زووه کان بو خه لکی رازینراوه ته وه له ئافرهت و مندال و سه روهت و سامانی زور له زیرو زیوو..... که بو حه ز و تاره زووه کانی دونیان، به لام خوا ی گه وره زور له وانه خو شتر و باشتری لایه، که بریتی یه له ره زامه ندی خوا ی گه وره و ناز و به خششه کانی تر، وه تو ئه ی محمد ﷺ پییان بلئ: ئایا هه والی شتی باشترتان نیشان بدهم به لام بو که سانیک که له خوا ده ترسن و خو پارین؟ که بریتی یه له به هه شتانی که رو باریان به ژیردا ده روات و هاوسه رانی پاک و خاوینیان بو هه یه، وه له سه روی ئه مه یشه وه که هیچ خو شی یه که نایگاتی ئه ویش ره زامه ندی خوا ی په روه ردگاره که له هه موو خو شی یه که وره تره، وه خوا ی گه وره به ئاگاو بینایه به هه موو به نده کانی.

پینجه م: (ومن خلیل ما کر عینه ترانی، و قلبه یرعانی ان رأی منی حسنة دفنها و إذا رأی سیئة اذاعها): واته: په نا به خوا له دو ست و براده ریکی فیلباز، که من پاک و راستم له گه لی به لام ئه و ناپاک و نادلسوز به رامبه رم. وه واش دهرده خات که راسته له گه لم و دلسوز به بوم، به لام له راستیدا پیکه نین و قسه لوس و نهرمه کانی فیلن، و لیم له که میندایه و چاکه کانم ده شاریتته وه و ده فنی ده کات، وه خراپه کانیشم یه که یه که له سه ر دنوسی و کویمان ده کاته وه و بو کاتی خو ی بلاویان ده کاته وه و ئیعلانی ده کات.

ئه م جو ره که سانه چاوی به چاکه کانم هه ل نایه ت و دلی خو ش نیه به پیشکه و تنم، به لام گه ش ده بیته وه که خراپه یه کم ده بینیت و هه له یه کم لی به دی ده کات. به خاوه نی نهیننی خو می داده نیم به لام نازانم که ئه و سجیلی داناوه بو نهیننی و پی خلیسکانه کانم بو ئه وه ی له کاتی بی پیویست بوونی لیم که شفی بکات و بیان کاته خال له سه رم وه لای خه لکی باسیان بکات.

بی وه فایه و چاکه ی منی له بهر چا و نه ماوه و ئه و کاته ی چاکه ی له گه ل ده که ی بی ده نگه، وه هه ر که لی وون بوی ده که ویته غه بیته و باس کردنت، سپله یه و ناسوپاس گوزاره، بی وه فایه و ئه گه ر شتیکت لی ببینی که به دلی نه بیته دوژمنایه تیت ده کات دوژمنایه تیه کی بی ویزدانانه، هه له ی بچوکت لی گه وره ده کات و کاریک که مه جالی ته فسیری چاک بو کردنی هه بیته هه لی ده گپرتته وه بو خراپه و لیکنده وه یه کی خراپی

بۆدہکات، چونکہ گومانی باشت پی نابات و حەز لہوہ ناکات بەسەرکەوتوو باش باس بگرییت .

بۆچی؟!

بۆئەوہی ئەگەر تۆ بکەویت بەلکو خۆی سەرکەویت و ئەو جیگای تۆ بگریتەوہو مەزلەتی تۆ بەدەست بەینیت لہناو کۆمەلگادا!!

بەلام نازانیت ھەر کەسێک خراپەیی بۆ برای موسلمانان بویت ئەوا خوا دیفاعی لێ دەکات و ئەویش سەر شوپ دەکات و بۆ خەلکی دەری دەخات کە پیاویکی ھەسودە و پالئەری رەخنەکانی ھەسادەتە!! وە ئەم جۆرە دوستە بێ وەفایانە زیان بەخشن بۆیە پیویستە موسلمان وریا بێت لییان، وە پەنا بەخوا بگریت لییان . ھەر وہکو چۆن پیغەمبەری خوا ﷺ پەنای بەخوا گرتووہ لہم جۆرە دوست و برادەرانہ .

وہ زانایە کتیبیکی نوسیوہ لہ سەر ئەم بێ وەفایانە بەناوی: (تفضیل الکلاب علی کثیر من لبس الثياب)

واتە : ھەلبژاردنی سەگەکان بەسەر زۆر لہوانەیی کە جلیان لہبەر کردووہ

(واتە مرقفەکان) واتە: سەگ زۆر باشترە مرقف رای بگریت لہ دوستایەتی زۆر لہ رەفیق و ھاوہلان، چونکہ سەگ ئەگەر بیدەیتی سوپاست دەکات و ئەگەر نەشی دەیتی سەبر دەگریت و زەرەرت لێ نادات . وە بە وەفایە و پاسەوانیت لێ دەکات و ناھیلایت دوڑمن زەفەرت پی بەریت، بەلام دوستی نادلسۆز بێ وەفایە و فیلبازەو لہکەمین دایە لیت و دەستی ناھەزان رادەکیشتیت بۆسەرت و ھەلەکانت دەگەپەنیت بەوان .

وہ لہم بارەییەوہش چەندەھا دپرہ شعر دانراوہ بۆ نمونہ:

ذهب الذي يعاش في أكنافهم وبقیت فی خلف کجلد الأجر

وہ شاعیریکی تر فەرمویەتی:

وما کل من تموی یحبک قلبه ولا کل من صاحبته لک منصف

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین